

هنرمندان مشهدی ظرفیت های «شاهنامه» در هنرهای تجسمی را بررسی می کنند

هم افزایی هنر سنتی و مدرن در بازنمایی شاهنامه

الهام ظریفیان

گزارش روز

کمتر ایرانی رامی توان پیدا کرد که نسبت به «شاهنامه» و «سراینده آن عرق نداشته باشد و وقتی اشعار «شاهنامه» با آن لحن حماسی و پرطمطراقش را می شنود، به احترام از جایش بلند نشود. چنین ارادتی نزد هنرمندان که از روحیه حساس تری برخوردارند، به مراتب شاید بیشتر هم باشد. از این روست که روز گرامیداشت فردوسی در تقویم بهانه ای برای هنرمندان در رشته های مختلف است که آثار هنری الهام گرفته از یکی از مهم ترین کتاب های ادبیات کلاسیک ایران را خلق و ارائه کنند. در این گزارش ما سراغ دو هنرمند شناخته شده مشهدی رقییم و از آن ها درباره ظرفیت های داستان ها و روایت های «شاهنامه» در هنرهای تجسمی پرسیدیم. ایمان صادقی هنرمند گرافیکست، تصویرگر، انیماتور و نقاش است که در بیست سال کار هنری اش در بیش از بیست نمایشگاه انفرادی و گروهی شرکت کرده و هفت سال است که روی نقاشی از طبیعت به شیوه مدرن اما الهام گرفته از هنرهای سنتی متمرکز شده است. همچنین محمدرضا حمیدی، هنرمند پیشگسوت مشهدی، چهره شناخته شده ای در میان هنردوستان مشهدی و کشوری است. این هنرمند پیش از پنجاه سال است که به خلق هنر در سبک نقاشی قهوه خانه ای می پردازد.

«شاهنامه» مهم ترین منبع الهام هنرمندان تجسمی «شاهنامه» مهم ترین اثر حماسه ملی ایرانیان و به نوعی شناسنامه قوم ایرانی محسوب می شود. بسیاری از آیین ها و رسم های فرهنگی ما در این اثر ماندگار شده و از گزند حوادث تاریخی در امان مانده اند؛ اما این اثر بزرگ در طول تاریخ نقطه مشترک بسیاری از هنرهای ایرانی نیز بوده است. ایمان صادقی در این باره می گوید: اگر به تاریخ هنر ایران نگاه کنیم، می بینیم یکی از مهم ترین موضوعات هنرهای تجسمی تاکنون «شاهنامه» بوده است. بیشترین آثار نگارگری و نقاشی ایرانی با موضوع «شاهنامه» به ویژه بر اساس «شاهنامه» طهماسبی به تصویر کشیده شده است. حتی می توان گفت در تاریخ هنر ایران، نقاشی با تعریف امروز نداشته ایم، بلکه به نوعی تصویرسازی داشته ایم. او می افزاید، در واقع نقاش ها موضوعات «شاهنامه» را تصویرسازی می کرده اند تا اینکه این مدل تصویرسازی به نوعی سبک، به نام نقاشی قهوه خانه ای تبدیل شده است. در این سبک نیز با موضوع اصلی همچنان «شاهنامه» است. بنابراین ادبیات «شاهنامه» تأثیر زیادی در هنرهای تجسمی ایران داشته است. این تأثیر در دوره معاصر نیز ادامه دارد و همچنان بسیاری از هنرمندان از آن الهام می گیرند.

«شاهنامه» و هنر قدرد جاذبیت «شاهنامه» آن قدر است که هنر مدرن نیز نتوانسته است به آن بی اعتنا باشد و راه گریزی به جز اینکه در بسیاری از موارد سوژه هایش را تحت تأثیر ادبیات و موضوعات «شاهنامه» انتخاب کند، نداشته است. این جاذبیت نه فقط در هنرهای تجسمی مدرن، بلکه در دیگر رشته ها نیز وجود دارد. چنان که حتی هنرهای جدید مانند هنر ویدمان و هنرهای مفهومی و حتی اجرا و تئاتر نیز در مضامین خود بارها از آن بهره گرفته اند. اما نقاشی هنری است که احتمالا بیشترین تأثیر را از «شاهنامه» گرفته است. صادقی در این باره می گوید: نقاشی در رویکردهای مدرنش خیلی

از «شاهنامه» تأثیر گرفته است. در نقاشی مدرن موضوعات «شاهنامه» به شکل های جدیدی عرضه شده و خیلی مورد توجه قرار گرفته است. این نوع نقاشی چون در مضمون از هویت ایرانی و بومی برخوردار است، در خارج از کشور به عنوان یک هنرملی وادامه هنر شرقی شناخته می شود و مورد توجه قرار می گیرد و در تعامل با هنرهای غربی، بر آن ها نیز تأثیر می گذارد. این نقاش طبیعت با بیان اینکه در هنرهای تجسمی بیشتر از محتوای «شاهنامه» اقتباس شده است، می گوید: در هنر مدرن اما شیوه و فرم «شاهنامه» نیز تأثیر زیادی بر شیوه اجرای هنرها گذاشته است. برای مثال در نقاشی مدرن این دیدگاه وجود دارد که

تحت تأثیر نگاه کوبیسم چطور به یک موضوع نگاه کنیم. یا اگر بخواهیم تحت تأثیر هنرهای انتزاعی در سبک های جدید به «شاهنامه» نگاه کنیم و از آن الهام بگیریم، چه خلایقت هایی در نحوه اجزای توانیم داشته باشیم. در واقع خلایقت در نحوه اجراست که بروز می کند، وگرنه هنر مدرن نیز به کارهای گذشته شبیه می شود. درحالی که با نگاه جدید و خلاقانه می توان همان محتوا را طور دیگری روایت کرد.

نقاشی امروز و ریشه هایش در نگارگری صادقی در ادامه بیان می کند: در چند سال گذشته در چند فراخوان جشنواره هنری با موضوع «شاهنامه» شرکت کردم و با همین نگاه کارهای مدرن را خلق کردم. در یکی از آثارم سعی کردم با عنصر دیو و

شخصیت رستم برخورد مدرن داشته باشم. در واقع تصویر دیو و رستم را از نگاه شخصی و مدرن خودم به تصویر کشیدم؛ نگاهی امروزی که درعین حال ریشه های آن به نگارگری سنتی می رسد. به نظرم اگر دید مدیران و سیاست گذاران در این زمینه باز باشد و به هنرمندانی که مدرن کار می کنند بها داده شود، اتفاقات بهتری در استفاده از مضامین ادبیات کلاسیک ایران رقم خواهد خورد. او مهم ترین چالش مانع در بازنمایی «شاهنامه» در هنرهای تجسمی را نبود نگاه خلاقانه به معنای واقعی می داند و می گوید: یعنی چنان که گفتم، باید بتوانیم از موضوعات سنتی استفاده کنیم، ولی به شیوه خلاقانه و جدید آن را ارائه کنیم و بتوانیم از این طریق هنر مدرن را یک قدم پیش ببریم.

تصعب در هنر راه خلایقت را می بندد این هنرمند از چهارچوب هایی که هنرمندان هنرهای سنتی خودشان را به آن ها محدود می کنند، به عنوان دیگر موانع و چالش ها یاد می کند و می افزاید، بیشتر هنرمندان هنرهای سنتی معمولاً چهارچوب های بسته ای تعیین می کنند و صرفاً در همان محدوده حرکت می کنند. این رویکرد را بیشتر در نگارگری با حتی در موسیقی می بینیم که هنرمندان سنتی این رشته ها خیلی روی چهارچوب های سنتی که تعیین کرده اند، تصعب دارند. البته این تصعب گاهی خوب است، ولی خیلی مواقع دست و پای هنرمند را می بندد و نمی گذارد خلایقت اتفاق بیفتد. صادقی تأکید می کند، خلایقت

اثر ایمان صادقی با موضوع شاهنامه فردوسی

مستلزم آزادی و رهایی است؛ یعنی اول باید چیزی را خراب کنید و در این فرایند دست و پا زنید و گیج شوید. بعد از همه این رنج ها و اشتباهات است که خلایقت اتفاق می افتد. ولی اگر از همان ابتدا چهارچوبی بگذارید و بگویید از این چهارچوب نمی توانم فراتر بروم، آن اتفاق خلاقانه رخ نمی دهد. چون چهارچوب هانمی گذارند از آن جلوتر برویم. در نگارگری سنتی ایرانی هنرمندان این رشته تقریباً چنین فضایی را به وجود آورده اند. او توضیح می دهد: البته شاید تجربه های ناموفق زیادی هم وجود داشته باشد که از این چهارچوب ها گذشته اند، ولی به خلایقت هم منجر نشده است. با وجود این، باز هم برای رسیدن به آن اتفاق جدید باید جلوتر برویم و از چهارچوب ها بگذریم.

ضرورت هماهنگی هنر سنتی و مدرن صادقی یک چالش دیگر راسختنی هنرهای تجسمی به ویژه نقاشی در اجرا معرفی می کند و می گوید: موضوع کارهای من طبیعت است. شیوه اجرای آن ها مدرن است، اما از هنرهای سنتی تأثیر گرفته ام. طبق تجربه شخصی خودم، چالش اصلی در رسیدن به یک انسجام در استفاده از هنرهای گذشته و جدید است. چنان که درعین حال که نگاهمان جدید باشد، از هنرهای سنتی تأثیر گرفته باشیم. در همه این ها جفت و بست باید جور باشد تا در نهایت خوب از کار دربیاید. هماهنگ کردن این ها سخت است، ولی چون هنر مدرن و سنتی تضادهایی باهم دارند، برای مثال هنرمندان سنتی در دوره خودشان طبق معیارهای مشخصی کار می کردند که اکنون آن معیارها برای ما از درجه اهمیت برخوردار نیست.

چالش نبود گفده های گفت وگو بین هنرمندان صادقی با تأکید بر ضرورت انجام پژوهش های جدی در هنرهای سنتی، می گوید: نهاد های فرهنگی در این زمینه باید فرایند های پژوهشی را طراحی کنند و نتایج آن را در اختیار هنرمندان قرار دهند. همچنین نبود گمده های هنری خلأ دیگری در این زمینه است. فضاهای کمی برای رودرپویی هنرمندان و گفت وگویی آن ها با یکدیگر وجود دارد. برای مثال انجمن هایی باید باشند که هنرمندان رشته های مختلف و پژوهشگران را در کنار هم قرار دهند تا بتوانند با هم گفت وگو کنند.

در چنین گفت وگو هایی است که هماهنگ شدن اتفاق می افتد. در این فضاهاست که من هنرمند می توانم از پژوهش های محققان استفاده کنم و درعین حال تجربیات و شناخت تصویری خودم را با بقیه در میان بگذارم. در این وضعیت، هنرمندان رشته های مختلف و پژوهشگران با هم رشد می کنند و خروجی آن می شود آثار هنری تأثیرگرفته از پژوهش های علمی.

هر صفحه از «شاهنامه» یک تابلو نقاشی است محمد رضا حمیدی، هنرمند پیشگسوت نقاشی قهوه خانه ای، نیز با بیان اینکه «شاهنامه» فردوسی صحنه های روایی زیادی دارد، می گوید: هر صفحه از «شاهنامه» ظرفیت این را دارد که به یک تابلو نقاشی تبدیل شود. اینکه چقدر بتوان از این ظرفیت در هنرهای تجسمی استفاده کرد، به سفارش دهنده برمی گردد. این هنرمند می افزاید: یک هنرمند باید تمهائی توان این را ندارد که در این زمینه به صورت کامل کار کند. من نهایتاً شاید بتوانم یکی دو تابلو با هزینه خودم کار کنم. سازمان های فرهنگی مرتبط باید در این زمینه برنامه ریزی کنند و به هنرمندان سفارش دهند. مسئولان فرهنگی باید متخصصان این حوزه را دورهم جمع کنند و از نظرات آن ها استفاده کنند. وقتی این تعامل وجود داشته باشد، می توان صحنه هایی از «شاهنامه» را که مخاطبان بیشتری را می تواند جذب کند، برای سفارش انتخاب کرد.

جاذبیت «شاهنامه» در هنرهای سنتی و مدرن حمیدی با تأکید بر اینکه «شاهنامه» اثری است که پیر و جوان آن را دوست دارند، توضیح می دهد: از لحاظ محتوایی این ظرفیت در «شاهنامه» وجود دارد که متناسب با سلیقه نسل امروز بتوان از مضامین آن بهره گرفت و آثار هنری ماندگاری را خلق کرد. «شاهنامه» یکی از پرطرف دارترین کتاب های ادبیات کلاسیک ایران بین همه نسل هاست. همه «شاهنامه» را دوست دارند. وقتی «شاهنامه» خوانده می شود، غرور ملی به شونده دست می دهد و کسی که نشسته است، خود به خود بلند می شود و می ایستد. اما به اندازه این علاقه کار فرهنگی مؤثر برای شناساندن این اثر هنری صورت نمی گیرد. متأسفانه در روز فردوسی صرفاً به برگزاری مراسم و همایش ها بسنده می شود. درحالی که کارهای فرهنگی گسترده ای باید طراحی شود که از تربیت نقالان، آموزش سبک های هنری و شیوه های خلاقانه در بازنمایی «شاهنامه»، پژوهش و پشتیبانی از هنرمندان را شامل شود. او می افزاید: چنین برنامه ای باید در چند محور برنامه ریزی شود. نباید این طور برداشت شود که همه حتماً باید به یک شیوه کار کنند.

من که نقاش قهوه خانه ای هستم، باید سبک خودم را ادامه بدهم و کسی که کار با رنگ را نمی کشد و انیمیشن می سازد، در حیطه کار خودش در بازنمایی روایات «شاهنامه» باید دست به خلایقت بزند. همه این ها در کنار هم می توانند فراگیر باشند. من اگر به تنهایی نقاشی قهوه خانه ای خودم را بکشم، نمی توانم انتظار داشته باشم که از آن استقبال شود. باید از هر نظر و از هر جنبه ای روی «شاهنامه» کار شود. درست است که هنرهای جدید مانند انیمیشن، گرافیک و کاریکاتور امروز مخاطب بیشتری دارند، ولی هنرهای سنتی مانند نقاشی قهوه خانه ای نیز علاقه مندان خودشان را دارند و سبک های جداگانه ای هستند. سبک های هنری سنتی باید حفظ شوند و درعین حال هنر مدرن نیز می تواند به کمک بیاید. به این ترتیب است که می توان مخاطب بیشتری را جذب کرد، چون مخاطبان سلیاق گوناگون دارند. این هنرمند با انتقاد از اینکه برخی هنرمندان بدون هیچ خلایقتی صرفاً برخی صحنه های «شاهنامه» را مدام تکرار می کنند، می گوید: «شاهنامه» مضامین زیادی دارد و نباید فقط به صحنه کشته شدن سهراب اکتفا کرد. هنرمندان باید در استفاده از مضامین «شاهنامه» تنوع را رعایت کنند. داستان های «شاهنامه» آن قدر وسیع اند که شاید یک نقاش یا فیلم ساز بیش از بیست سال باید کار کند تا بتواند بخشی از آن را بازگو کند.

ایمان صادقی:

نقاشی در رویکردهای مدرنش خیلی از «شاهنامه» تأثیر گرفته است. در نقاشی مدرن موضوعات «شاهنامه» به شکل های جدیدی عرضه شده و خیلی مورد توجه قرار گرفته است. این نوع نقاشی در مضمون از هویت ایرانی و بومی برخوردار است

ایستگاه خبر

«مانده»، اثر روح الامین، رونمایی شد

آیین رونمایی از تازه ترین اثر حسن روح الامین با نام «مانده» در تالار وحدت برگزار شد.

دکتر اسماعیلی، وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، در این مراسم بیان کرد: بنیاد امام رضا^(ع) امسال تلاش کرده است از همه ظرفیت ها در طبقات و سطوح مختلف جامعه در نسبت با جایگاه والای امام رئوف بهره بگیرد و صحنه های بسیار خوبی خلق شده است. الحمد لله چند سالی است حسن روح الامین موفق می شود تابلوهایی را به سفارش بنیاد امام رضا^(ع) برای دهه کرامت آماده کند. این اثر با عنوان «مانده» مجلس اطعام ضعفا، همراهان و صالحان در کنار علی بن موسی الرضا^(ع) است که به تصویر درآمده است.

حسن روح الامینی پس از رونمایی از این اثر، گفت: زمانی که تابلو «مضطّر» را کار کردیم، احساس کردم مخاطبان خیلی اذیت شدند. احساس می کنم هر جراحتی که از غم سیدالشهدا^(ع) به شیعیان وارد می شود، فقط به دست امام رضا^(ع) التیام پیدا می کند. پس از خدا خواستم کار جدیدم کاری باشد که به قلب مجروح شیعیان آرامش دهد. از این رو، در این کار جدید فقط جمله «هو الکرم ابن الکرم» در ذهنم بود.

اخبار هنری مشهد

اجرای تئاتر «سینگل» از هنرمندان مشهدی در تهران

تئاتر «سینگل» از هنرمندان تئاتر مشهد خردادماه امسال در پردیس تئاتر شهرزاد روی صحنه می رود. به گزارش روابط عمومی این نمایش، «سینگل» با نویسندگی و کارگردانی مهدی ضیاء جمعی سال ۱۴۰۱ در مشهد بیش از ۱۸۵۰ اجرای

موفق داشت که با استقبال بی نظیر مخاطبان روبه رو شد و حالاً این تئاتر به کارگردانی مجتبی شفیعی در تهران اجراهایش را آغاز خواهد کرد. امیر غفارمنش، از بازیگران شناخته شده و با سابقه تئاتر، سینما و تلویزیون، در این تئاتر همراه با مجتبی شفیعی روی صحنه خواهد رفت و شفیعی در نخستین تجربه کارگردانی تئاترش، «سینگل» را کارگردانی می کند. غفارمنش این روزها فیلم سینمایی پرمخاطب «تمساح خونی» را روی پرده دارد و چندی پیش با نمایش های پرفروش «شیزوفرنی» و «شام حافظی» روی صحنه تئاتر حضور داشت و حالا با یک کمدی جدید به تئاتر بازخواهد گشت.

مجتبی شفیعی نیز پیش از این با نمایش های «یتیم خانه فونیکس»، «پیانینستولوزی» و «دریاچه قوه» در جشنواره بین المللی تئاتر فجر روی صحنه رفته بود و تئاتر «آی راک» با بازی او و مارال فرجاد در مسئول بین المللی «تریسته» در کشور ایتالیا اجرا شده است. مسعود حکم آبادی به عنوان تهیه کننده در این نمایش حضور دارد و پویا غازی مجری طرح و علی نصر مدیر تولید این تئاتر است.

حکم دبیری جشنواره فجر در دست یک خراسانی

وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی در حکمی محمد خزاعی، رئیس سازمان سینمایی و سمعی بصری، را با حفظ سمت به عنوان دبیر چهل و سومین جشنواره بین المللی فیلم فجر منصوب کرد. به گزارش اسپنا، در بخشی از متن

حکم محمد مهدی اسماعیلی خطاب به محمد خزاعی آمده است: «سینمای ایران در سال گذشته شرایط خاص اما امیدبخشی را پشت سر نهاد و در سال پیش رو برگزاری هم زمان چهل و سومین جشنواره بین المللی فیلم فجر با جشن های پیروزی انقلاب اسلامی، نیازمند جهش کیفی و کمی و حمایت گسترده از آثار و تولیدات سینمایی است. از این رو و باتوجه به تخصص، تعهد و تجربیات ارزشمندتان در برگزاری جشنواره های مختلف، با حفظ سمت ریاست سازمان سینمایی و سمعی بصری، به عنوان «دبیر چهل و سومین جشنواره بین المللی فیلم فجر» منصوب می شوید تا با برنامه ریزی های لازم باشکوه ترین آیین سینمایی کشور را برپا کنید.»

چارسوق هنر

نمایش نسخه مرمت شده «فردوسی» در موزه سینما

نسخه مرمت شده فیلم «فردوسی» که توسط فیلم خانه ملی ایران ترمیم و بازسازی شده است، سه شنبه ۱۲۵ اردیبهشت ساعت ۱۵ در سالن فردوس موزه سینما به نمایش درخواهد آمد. فیلم سینمایی «فردوسی» ساخته عبدالحسین

سپنتا به تهیه کنندگی ایرانی محصول سال ۱۳۱۳ است که حدود بیست دقیقه از این فیلم برای علاقه مندان سینما نمایش داده خواهد شد. عبدالحسین سپنتا پس از ساختن فیلم «دختر لُر»، فیلم «فردوسی» را در سال ۱۳۱۳کلید زد و بدین ترتیب فیلم «فردوسی» ششمین فیلم تاریخ سینمای ایران لقب گرفت.